

BİR HOCAYI DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE
SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER

10 MADDEDE
TEMEL İLMÎ ÖLÇÜ

UBEYDULLAH ARSLAN

İSLAM DAVETÇİSİ

ŞELÂLE

İLİM VE DAVET MECLİSİ

BİR HOCAYI DİNLERKEN

10 TEMEL İLMÎ ÖLÇÜ

01

ÖLÇÜN NE?

Bir sözün değeri söyleyen kişinin makamıyla değil, Kitap ve Sünnet'e uygunluğuyla ölçülür.

02

ÖLÇÜ ŞAHİS DEĞİL, DELİLDİR

"Kim söyledi?"den önce "Delili nedir?" diye sor; çünkü şahıs değil, delil hüccettir.

03

ÂLİM MASUM DEĞİLDİR

Âlime hürmet edilir ve ilminden istifade edilir; fakat Resûlullah ﷺ dışında hiç kimse hatadan korunmuş değildir.

04

SÖZLER KİTAP VE SÜNNET'E ARZ EDİLİR

İhtilaf edildiğinde nihai dönüş şahısların görüşlerine değil, Kitap ve sahih Sünnet'edir.

05

SELEFİN ANLAYIŞINI ARAŞTIR

Delili bulmak yetmez; o delilin Sahâbe ve Selef tarafından nasıl anlaşıldığına da bakılır.

06

İLİM EHLİNİN KAVİLLERİNE BAK

Bir görüş, muhakkik âlimlerin açıklamaları ve muteber ilmî metinlerle tahkik edilir.

07

ÂLİMİN HATASINDA ADALETLİ OL

Âlimin faziletini hatası sebebiyle silme; hatasını da fazileti sebebiyle savunma.

08

SORGULAMAK SALDIRMAK DEĞİLDİR

Edeple delil istemek, tahkik etmek ve ilmî soru sormak âlime saygısızlık değildir.

09

"FALAN HOCA SÖYLEDİ" DELİL DEĞİLDİR

Âlimin sözü araştırılır ve değerlendirilir; fakat hiçbir şahsın ismi hüccetin yerine geçmez.

10

İTTİBÂ ŞAHSA DEĞİL, HAKKA OLUR

Âlimlerden istifade edilir; fakat nihai bağlılık şahıslara değil, Kitap ve Sünnet'ten sabit olan hakkadır.

SON ÖLÇÜ

ÂLİME HÜRMET ET • DELİLİ ARAŞTIR • SELEFİN FEHMİNE BAK • İNSAFI KORU • HAKKA İTTİBÂ ET

Şahıslar değişir, insanlar hata eder; hak ise şahısların makamına göre değişmez.

UBEYDULLAH ARSLAN
İSLAM DAVETÇİSİ

ŞELÂLE
İLİM VE DAVET MECLİSİ

Bu kısa özet yeterli değilse, konunun delilleri ve ilmî açıklamaları için detaylı çalışmayı okuyunuz.

BİR HOCAYI DİNLERKEN

✦ DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER ✦

BİR SÖZÜN DEĞERİ, SÖYLEYENİN DEĞİL, DELİLİNDİR.

Bir hocayı, âlimi veya davetçiyi dinlerken ilk bilinmesi gereken şudur: İslam'da bir sözün doğruluğu, onu söyleyen kişinin şöhreti, makamı, hitabeti veya insanlar üzerindeki tesiriyle belirlenmez. Sözü söyleyen kim olursa olsun, **asıl ölçü** o sözün Kitap ve sahih Sünnet'e, Sahâbenin anlayışına ve Selefin üzerinde yürüdüğü ilmî usûle **uygun olup olmadığıdır**.

Bir hocaya güvenmek, onun her söylediğini delilsiz kabul etmeyi gerektirmez. Âlime hürmet edilir, ilminden istifade edilir ve fazileti teslim edilir; fakat hiçbir âlim masum kabul edilmez. Bu sebeple Selefî ilim anlayışı kişiyi bir şahsa bağlamaz; onu **delile ve ittibâya** bağlar.

Bir söz işittiğinde yalnızca **"Bunu kim söyledi?"** diye sorma. Önce **"Bunun delili nedir?"** diye sor. Bu görüş Kur'an ve sahih Sünnet ile uyuyor mu? Sahâbe bunu nasıl anlamıştır? Selefin kavilleri ve muteber ilmî metinler bu mesele hakkında ne söylemektedir? Muhakkik ilim ehlinin açıklamaları bu görüşü destekliyor mu?

Çünkü hocanın büyüklüğü delilin yerine geçmez. Bir kişinin çok sevilmesi, çok dinlenmesi veya ilimde tanınmış olması, söylediği her sözün doğru olduğunun delili değildir. Hak, insanların makamına göre değişmez; bilakis insanların sözleri hak ve delil ile tartılır.

"Resûlullah ﷺ dışında herkesin sözü alınır da terk de edilir."

– İMAM MÂLİK (RH.)

**BU NEDENLE BİR HOCAYI DİNLERKEN
KALBİNDE VE ZİHNİNDE ŞU İLMÎ ÖLÇÜYÜ CANLI TUT:**

**Söyleyene hürmet et; fakat sözü delilsiz kabul etme.
Âlimden istifade et; fakat onu hatadan korunmuş görme.
Şahsa değil hakka bağlan; çünkü ittibâ şahıslara değil,
delile olur.**

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

✦ DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFİ İLMÎ ÖLÇÜLER ✦

ÖLÇÜ ŞAHİS DEĞİL, DELİLDİR.

Bir hocayı dinlerken yapılan en önemli hatalardan biri, söylenen sözün doğruluğunu söyleyen kişinin ilmî makamıyla ölçmektir. Hâlbuki Ehl-i Sünnet'in ilmî usûlünde bir şahsın büyüklüğü, onun her sözünün hüccet olduğu anlamına gelmez. **Âlim delile tâbidir; delil âlime tâbi değildir.**

Bir meselede "Falan âlim böyle söyledi" demek, tek başına ihtilafı sona erdiren bir delil değildir. Asıl araştırılması gereken, o sözün Kitap ve sahih Sünnet'ten dayanağının ne olduğu, Sahâbenin onu nasıl anladığı ve Selef'in o meselede hangi yol üzere bulunduğudur. **Çünkü hak, şahısların makamıyla değil, vahyin delaletiyle bilinir.**

Selef âlimleri imamların sözlerinden istifade etmiş, onların ilim ve faziletlerini teslim etmişlerdir. Bununla beraber hiçbir imamın sözünü Resûlullah ﷺ'in sünnetinin önüne geçirmemişlerdir. Sahih delil ortaya çıktığında müminin vazifesi, sevdiği veya güvendiği kişinin sözünü korumak değil, **delile teslim olmaktır.**

Burada ince bir ölçü vardır: Bir âlimin sözünü delilini bilmeden kabul etmek başka, onun ilminden istifade ederek delilini anlamaya çalışmak başkadır. İlmin maksadı insanları şahıslara bağlamak değil, onları **Allah'ın Kitabı ve Resûlü'nün Sünnetine basiret üzere bağlamaktır.**

Bu sebeple bir hocayı dinlediğinde zihninde şu soruyu canlı tut: **"Bu sözü kim söyledi?"** değil, **"Bu söz neye dayanıyor?"** Söyleyen kişinin ismi, delilin yerini almaya başladığında ilmî tahkik zayıflar ve şahıs taassubunun kapısı açılır.

Âlime hürmet etmek onun her görüşünü savunmayı gerektirmez. Bilakis âlime gerçek hürmet, doğru söylediğinde hakka muvafakatinden dolayı sözünü kabul etmek; hata ettiğinde ise edebi muhafaza ederek delili onun sözünün önüne geçirmektir.

“

Resûlullah ﷺ
dışında herkesin
sözü alınır da
terk de edilir.”

– İMAM MÂLİK (RH.)

Şahıs ne kadar büyük
olursa olsun **sözü
delille tartılır.**
Delil sahih ve açık
olduğunda ise hiçbir
şahsın sözü onun
önüne geçirilmez.

Âlimlere hürmet ederiz; fakat ittibâımız deliledir.

İttibâ, şahıslara değil; hakka ve delile olur.

Hak şahıslarla bilinmez; şahısların sözleri hak ile tartılır.

✦ UBEYDULLAH ARSLAN – İSLAM DAVETÇİSİ ✦

ŞELÂLE İLİM VE DAVET MECLİSİ

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

✦ DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER ✦

Bir hocayı dinlerken bilinmesi gereken temel ilmî ölçülerden biri şudur: **İlim ve fazilet, ismet demek değildir.** Bir âlimin sünnete bağlılığı, ilimdeki derinliği, ümmete hizmeti ve insanlar arasındaki itibarı ne kadar büyük olursa olsun, Resûlullah ﷺ dışında hiç kimse hata etmekten korunmuş değildir.

Ehl-i Sünnet, âlimlerin kıymetini bilir ve onların haklarını muhafaza eder. Fakat âlimlere gösterilen hürmeti, onların her görüşünü doğru kabul etmeye dönüştürmez. Çünkü âlimin sözü vahiy değildir. Âlim delili açıklar, nasları anlamaya çalışır, ictihad eder; bu ictihadında isabet edebileceği gibi hata da edebilir.

Burada iki aşırılıktan sakınmak gerekir. Birincisi, âlimin bir hatasını görüp bütün ilmini ve faziletini düşürmektir. İkincisi ise onun faziletini gerekçe göstererek hatasını kabul etmek veya savunmaktır. Selefî ilmî adalet bu iki yolun ortasındadır: **Âlimin fazileti korunur, fakat hatası doğru kabul edilmez.**

Bu sebeple sevdiğimiz ve güvendiğimiz bir hocadan delile aykırı bir söz işittiğimizde ilk vazifemiz şahsı savunmak değildir. Meseleyi tahkik etmek, delilleri toplamak, Selefin anlayışına ve muhakkik ilim ehlinin açıklamalarına müracaat etmek gerekir. Çünkü kişiye duyulan güven, ilmî araştırmanın önüne geçirilirse zamanla **ittibâ yerini taklide, hürmet ise taassuba** bırakabilir.

Bir âlimin hata ettiğini söylemek, onun bütün ilmini reddetmek değildir. Aynı şekilde bir âlimin faziletini kabul etmek de onun bütün görüşlerini benimsemeyi gerektirmez. İlmî insaf, **doğruyu kimden gelirse gelsin kabul etmeyi; hatayı da kimden gelirse gelsin delille terk etmeyi** gerektirir.

İmam Mâlik'e nispet edilen meşhur kaide bu hususu açık biçimde ifade eder:

“Resûlullah ﷺ dışında herkesin sözü alınır da terk de edilir.”

Bu söz âlimlerin değersiz olduğunu değil, hiçbir beşerin sözünün vahyin makamına çıkarılamayacağını öğretir.

Öyleyse bir hocayı dinlerken şu ölçüyü kaybetme: **Âlime hürmet başka, onu hatadan korunmuş görmek başkadır.** Onun ilminden istifade et, faziletini teslim et ve hakkını koru; fakat açık delil onun görüşüne muhalif olduğunda delili terk ederek şahsın sözünü müdafaa etme.

**Âlim sevilir, fakat masum görülmez.
Fazileti korunur, fakat hatası taklit edilmez.
Hürmet şahsa; ittibâ ise hakka ve deliledir.**

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER

Bir hocayı dinlerken duyduğun her ilmî sözün önünde değişmeyen bir ölçü vardır:

Allah'ın Kitabı ve Resûlullah ﷺ'in sahih Sünneti. Çünkü insanların sözleri delil ile ölçülür; vahiy ise başka sözlerle ölçülmez. Âlimlerin ve hocaların görevi de insanları kendi görüşlerine değil, Kitap ve Sünnet'in hükmüne ulaştırmaktır.

Bir mesele hakkında farklı görüşler duyduğunda yapılması gereken, sevdiğin kişinin sözünü peşinen doğru kabul etmek değildir. Mesele delilleriyle araştırılır. "Allah ve Resûlü bu konuda ne buyurmuştur?" sorusu, "Falan hoca ne söyledi?" sorusundan önce gelir. Zira ihtilaf hâlinde müracaat edilecek asıl merci şahıslar değil, vahiydir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: **"Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve Resûle döndürün."** (Nisâ, 59) Bu âyet, ihtilafın çözümünde temel usûlü ortaya koymaktadır. Allah'a döndürmek Kitabına; Resûle döndürmek ise hayatta iken kendisine, vefatından sonra sahih Sünnetine müracaat etmektir.

Bu sebeple bir hocanın görüşü Kur'an'dan bir âyet veya sahih bir hadis karşısında bulunduğu mesele şahısların itibarı üzerinden tartışılmaz. Önce nasların sıhhati ve delaleti araştırılır; sonra Sahâbenin ve Selefin bu nasları nasıl anladığına bakılır. Çünkü **delile ittibâ**, yalnızca nassı nakletmek değil, onu **Selefin fehmi üzere doğru anlamaktır.**

Burada önemli bir husus daha vardır: Her âyet veya hadisi görmek, tek başına hüküm vermeye yeterli değildir. Nasların cem edilmesi, umum-husus, mutlak-mukayyed, nsûih-mensuh ve diğer usûl kaidelerinin bilinmesi gerekir. Bu sebeple meseleler ehil âlimlerin açıklamalarıyla tahkik edilir. Fakat ilim ehline müracaat etmenin gayesi onların şahıslarını hüccet edinmek değil, **şer'î delili doğru anlamaktır.**

Dolayısıyla "Hocam böyle söyledi" sözü araştırmanın sonu değil, gerektiğinde başlangıcı olmalıdır. Delili nedir? Delil sahih midir? Delaleti doğru mudur? Selef bu delili nasıl anlamıştır? Diğer naslarla birlikte değerlendirildiğinde aynı hüküm ortaya çıkıyor mu? İlmi tahkik bu soruları sormayı gerektirir.

Bir hocaya duyulan sevgi, nasların önüne geçirildiği anda ölçü bozulur. Çünkü Müslümanın nihai bağlılığı bir hocaya, gruba veya çevreye değil; **Allah'a ve Resûlüne ﷺ itaatedir.**

Bu sebeple bir hocayı dinlerken ölçünü muhafaza et:

- ✓ Âlimin sözünü dinle; fakat **Kitap ve Sünnet'e arz et.**
- ✓ Delili araştır; Selefin anlayışıyla tahkik et.
- ✓ Çünkü ihtilaf anında dönüş şahıslara değil, **Allah'ın Kitabına ve Resûlullah ﷺ'in sahih Sünnetinedir.**

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER

Bir hocayı dinlerken yalnızca “Delili var mı?” diye sormak yeterli değildir. Bunun yanında “**Bu delili Sahâbe ve Selef nasıl anlamıştır?**” sorusu da sorulmalıdır. Çünkü aynı âyet veya hadis, usûlsüz bir yorumla delil gösterilebilir; fakat nassın zikredilmesi, yapılan yorumun mutlaka doğru olduğu anlamına gelmez. Mesele yalnızca delil getirmek değil, **delili doğru anlamaktır.**

Selefî menhecin temel esaslarından biri, Kitap ve Sünnet’i Sahâbenin ve onlara güzellikle tâbi olan ilk nesillerin anlayışı üzere anlamaktır. Çünkü Sahâbe vahyin nüzûlüne şahit olmuş, Resûlullah ﷺ’in sözlerini doğrudan işitmiş, onun uygulamasını görmüş ve dinin hükümlerini kendisinden öğrenmiştir. Kur’an’ın hangi ortamda indiğini, hadislerin hangi sebepler üzerine söylendiğini ve şer’î lafızların ne ifade ettiğini sonraki nesillerden daha iyi biliyorlardı.

Allah Teâlâ, ilk Muhacir ve Ensar ile onlara güzellikle tâbi olanlardan razı olduğunu bildirmiştir. Resûlullah ﷺ de ümmetin en hayırlı neslinin kendi nesli, ardından onları takip edenler, sonra da onların ardından gelenler olduğunu haber vermiştir. Bu sebeple Selefin anlayışına müracaat etmek, sonradan ortaya çıkmış bir tercih değil; **vahyin ilk ve en güvenilir tatbikine müracaat etmektir.**

Bir hoca âyet veya hadis zikrettiğinde, sadece nassın bulunmasına bakılmaz, Şu da araştırılır: Sahâbeden bu anlayış nakledilmiş midir? Tâbiin ve ilk dönem imamları bu nassı nasıl açıklamıştır? Ehl-i Sünnet imamlarının yerleşik anlayışıyla bu yorum uyuyor mu? Çünkü **Selefin anlamadığı bir manayı dine nispet etmek**, özellikle akîde ve dinin temel meselelerinde ciddi bir tahkiki gerektirir.

Bu, sonraki âlimlerin sözlerinin değersiz olduğu anlamına gelmez. Bilakis sonraki muhakkik âlimlerin kıymeti, nasları ve meseleleri **Selefin bıraktığı ilmî miras ve usûl içerisinde** açıklamalarındadır. Sonraki bir âlim ne kadar büyük olursa olsun, Sahâbenin ve Selefin üzerinde bulunmadığı yeni bir din anlayışını onların önüne geçiremez.

Bu sebeple “Hocam âyet okudu, hadis getirdi; öyleyse söylediği doğrudur” demek her zaman ilmî tahkik değildir. Bid’at ehli de tarih boyunca bazı görüşleri için naslardan delil getirmeye çalışmıştır. Ayrımı sağlayan temel ölçülerden biri, **nassın Selefin fehmi üzere anlaşılıp anlaşılmadığıdır.**

Bir hocayı dinlerken bu nedenle iki soruyu birbirinden ayırma:

- ▶ “**Delili nedir?**” | Birincisi seni delile götürür;
- ▶ “**Selef bu delili nasıl anlamıştır?**” | İkincisi ise delili keyfi yorumlardan korur.

Selefî olmak yalnızca âyet ve hadis zikretmek değildir. **Kitap ve Sünnet’e, Sahâbenin ve Selefin anlayışı üzere tâbi olmaktır.**

Bu sebeple ölçünü muhafaza et:

Delili sor; sonra delilin nasıl anlaşıldığını araştır.

Çünkü doğru menhec, yalnızca sahih delile dayanmak değil, sahih delili Selefin fehmi üzere anlamaktır.

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFİ İLMÎ ÖLÇÜLER

Bir hocayı dinlerken duyduğun bir görüşü değerlendirmenin yollarından biri de o meseleyi **muḥakkik ilim ehlinin kavilleri** ve **muteber ilmî metinlerle karşılaştırmaktır**. Çünkü dinî meseleler bugün ortaya çıkmış değildir. Akîde, tevhid, iman, sünnet, bid'at, ibadet ve muamelata dair pek çok mesele asırlar boyunca âlimler tarafından ele alınmış, delilleri açıklanmış ve ilmî eserlerde kayıt altına alınmıştır.

Bu sebeple bir hoca, özellikle dinin temel meselelerinden birinde alışılmış ilmî çerçeveden farklı bir görüş ortaya koyduğunda şu soru meşrudur: **"Bu görüşün ilim geleneğindeki karşılığı nedir?"** Sahâbe ve Selefin eserlerinde bunun bir aslı var mıdır? Ehl-i Sünnet imamları meseleyi nasıl açıklamıştır? Akîde ve usûl metinlerinde hangi esaslar yerleşmiştir? Muḥakkik âlimlerin fetva ve şerhlerinde mesele nasıl ele alınmıştır?

Bu soruları sormak âlimlerin sözlerini vahiy seviyesine çıkarmak değildir. **Hüccet Kitap ve Sünnet'tir**. Fakat ilim ehlinin kavilleri, Kitap ve Sünnet'in nasıl anlaşıldığını ve bir meselenin ilmî miras içerisinde nasıl değerlendirildiğini görmemize yardımcı olur. Muteber ilmî metinlerin değeri de buradadır: Onlar şahısların anlık kanaatlerinden ziyade, nesiller boyunca aktarılan ilmî usûlü ve kavramları muhafaza eder.

Özellikle akîde ve menhec meselelerinde bir görüşün yalnızca güzel ifade edilmesi veya güçlü bir hitabetle sunulması yeterli değildir. Söylenen sözün **Ehl-i Sünnet'in yerleşik esaslarıyla uyuşup uyuşmadığı** araştırılır. Çünkü yeni bir ifade bazen eski bir hatayı farklı kelimelerle tekrar edebilir. İlmî metinlere müracaat etmek, kavramların sınırlarını ve önceki âlimlerin meseleye hangi ölçülerle yaklaştığını görmeyi sağlar.

Ancak burada da adaletli olmak gerekir. Bir âlimin tek bir sözü bulunup bütün mesele onun üzerine bina edilmez. Kaviller bağlamlarıyla okunur, delilleri araştırılır, diğer âlimlerin açıklamalarıyla birlikte değerlendirilir. **Şâz bir görüş ile ilim ehlinin yerleşik kavli** birbirinden ayrılır. İlmî tahkik, kişinin aradığı görüşü bulup onunla yetinmesi değil, meselenin bütün delillerini ve ilmî birikimini birlikte değerlendirmesidir.

Bu nedenle bir hocanın görüşü, bilinen akîde metinleriyle, Selef imamlarının açıklamalarıyla ve muḥakkik ilim ehlinin yerleşik kavilleriyle açık biçimde çatıyorsa, "Hocamız böyle düşünüyor" denilerek mesele kapatılamaz. Bilakis burada daha fazla tahkik gerekir: **Bu farklılığın delili nedir? Önceki âlimlerin kavillerine hangi gerekçeyle muhalefet edilmiştir? Bu görüş gerçekten delilden mi kaynaklanmaktadır, yoksa şahsî bir tercih midir?**

İlim, geçmişî yok sayarak her meseleyi yeniden kurmak değildir. İlim; **vahye bağlı, Selefin anlayışını esas alan ve âlimlerin bıraktığı ilmî mirastan istifade eden bir tahkik ve emanet yoludur**.

✦ Bu sebeple bir hocayı dinlerken yalnızca sözün etkileyciliğine bakma. Delilini araştır, Selefin anlayışına bak, ilim ehlinin kavillerini incele ve muteber ilmî metinlerle karşılaştı.

Çünkü ilmî bir görüş, yalnızca "Ben böyle düşünüyorum" demekle kuvvet kazanmaz.

Hüccet vahiydir; ilim ehlinin mirası ise vahyin nasıl anlaşıldığını tahkik etmede yol gösteren büyük bir emanettir.

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER

Bir hocayı dinlerken onun bir meselede hata ettiğini gördüğünde nasıl davranacağın da ilmî menhelin bir parçasıdır. Çünkü **hakkı bilmek kadar, hataya karşı nasıl tavır alınacağını bilmek de önemlidir.** Ehl-i Sünnet'in yolu ne âlimlerin hatalarını görmezden gelmek ne de bir hata sebebiyle onların bütün ilim ve faziletlerini yok saymaktır.

Âlim beşerdir; isabet ettiği gibi hata da edebilir. Onun hata etmesi, ilmini ve geçmişteki hizmetlerini bütünüyle değersiz hâle getirmez. Aynı şekilde sahip olduğu ilim ve fazilet de yanlış bir görüşünü doğru hâle getirmez. Bu sebeple ilmî adalet şunu gerektirir: **Doğrusu kabul edilir, hatası terk edilir; fazileti korunur, fakat yanlış savunulmaz.**

Bir âlimin hatasını gördüğünde önce meselenin gerçekten hata olup olmadığını tahkik etmek gerekir. Sözün tamamı dinlenir, bağlamı araştırılır, maksadı anlaşılmaya çalışılır ve kendisine nispet edilen görüşün gerçekten ona ait olup olmadığı doğrulanır. Çünkü kesilmiş bir cümle, eksik bir nakil veya bağlamından koparılmış bir ifade üzerinden hüküm vermek **ilmî adalete aykırıdır.**

Hata sabit olduğunda ise mesele şahsileştirilmez. Amaç âlimi düşürmek, insanların gözünden çıkarmak veya onun kusurunu yaymak değildir. **Maksat hakkı açıklamak ve yanlışın din adına yerleşmesini engellemektir.** Bu sebeple reddiye şahsa duyulan öfkeyle değil, delil ve ilimle yapılır.

Fakat "Âlime hürmet ediyoruz" denilerek açık bir hatanın üzeri de örtülmez. Çünkü bir görüş insanlar arasında yayılıyor ve din adına öğretiliyorsa, gerektiğinde onun yanlışlığı ilmî biçimde açıklanır. **Nasihat, hatayı gizlemek değildir; nasihat, hakkı adalet ve hikmetle ortaya koymaktır.**

Burada niyet ve üslup büyük önem taşır. Bir görüşü reddederken hakaret, küçümseme ve şahsî saldırı ilmî delilin yerini alamaz. Aynı şekilde güzel üslup adına hak ile bätül arasındaki fark da belirsizleştirilemez. **Ehl-i Sünnet'in adaleti, hem kişinin hakkını hem de hakikatin hakkını korumaktır.**

Bir âlimin hatasını reddetmek ile o âlimi bütünüyle reddetmek aynı şey değildir. Selef ve muhakkik âlimler birbirlerinin bazı görüşlerini tenkit etmişler; fakat bu tenkit, her zaman karşı tarafın bütün ilmini ve faziletini yok saymak anlamına gelmemiştir. **Çünkü bir insanın hatası reddedilirken hakkı da teslim edilir.**

Bu sebeple sevdiğin bir hocanın hatası sana gösterildiğinde hemen şahsî müdafaa etmeye çalışma. Aynı şekilde sevmediğin bir hocanın hatasını gördüğünde bunu onu bütünüyle değersizleştirmek için kullanma. Her iki durumda da ölçün aynı olsun: **Delil, adalet ve insaf.**

Selefî menhec şahısları kutsamadığı gibi, insanların şereflerini çiğnemeyi de menhec edinmez. Hak açıklanır, hata reddedilir, fakat zulmedilmez.

Bir hocayı dinlerken şu ilmî dengeyi koru:

Âlimin faziletini hatası sebebiyle silme; hatasını da fazileti sebebiyle savunma.

Hakkını teslim et, yanlışını delille terk et. Çünkü ilmî adalet ne kör taassuptur ne de haksız cerhtir; ilmî adalet, hak nerede ise onun yanında durmaktır.

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFÎ İLMÎ ÖLÇÜLER

Bir hocayı dinlerken söylediği bir söz hakkında “Bunun delili nedir?” diye sormak, o hocaya saldırmak değildir. Bir görüşü Kitap ve Sünnet’e arz etmek, Selefin anlayışıyla karşılaştırmak ve ilim ehlinin kavillerine müracaat etmek de edepsizlik değildir. Bilakis bunlar, din adına söylenen bir sözü **ilmî tahkikten geçirmenin tabii gereğidir**.

İlim, soru sormaktan korkmaz. Çünkü sahih olan bir görüş delille kuvvetlenir; hatalı olan bir görüş ise tahkik edildiğinde ortaya çıkar. Bu sebeple ilmî bir çevrede soruların susturulması değil, **delille cevaplandırılması** gerekir. “Neden böyle söylüyorsunuz?”, “Bu hükmün dayanağı nedir?” veya “Selef bu meseleyi nasıl anlamıştır?” şeklindeki sorular, edeple ve hakikati öğrenme maksadıyla sorulduğunda ilmin düşmanı değil, ilmin hizmetindedir.

Ancak sorgulamak ile kusur aramak aynı şey değildir. Müslümanın maksadı bir âlimi mahcup etmek, sözünden açık yakalamak veya insanlar arasındaki itibarını düşürmek olmamalıdır. **İlmî tahkikin maksadı şahsı mağlup etmek değil, hakkı bilmektir**. Bu nedenle soru sorarken niyet, üslup ve adalet muhafaza edilir.

Bunun karşısında başka bir yanlış daha vardır: Bir hocanın sözü hakkında soru sorulduğunda bunu hemen “Hocaya saldırı”, “Âlimlere saygısızlık” veya “Fitne çıkarmak” şeklinde nitelemek. Eğer bu anlayış yerleşirse zamanla şahısların sözleri tahkik edilemez hâle gelir. Böylece âlime hürmet adı altında **ilmî sorgulamanın kapısı kapanabilir**.

Ehl-i Sünnet âlimleri birbirlerinin görüşlerini değerlendirmiş, delillerini tartışmış ve gerektiğinde birbirlerine reddiyeler vermişlerdir. Bu ilmî tenkit geleneği, âlimlere hürmetin ortadan kalktığı anlamına gelmez. Bilakis ilmin korunmasının yollarından biri, **hatanın delille açıklanması ve doğrunun ortaya konulmasıdır**.

Bir hocanın görüşü dinin asıllarıyla, sahih naslarla veya Ehl-i Sünnet’in yerleşik ilmî esaslarıyla uyuşmuyorsa, bunu sormak daha da önem kazanır. “Bu görüş hangi delile dayanıyor?”, “Bu meselede önceki imamların kavilleri nelerdir?”, “Muteber ilmî metinlerde bu hüküm nasıl açıklanmıştır?” soruları düşmanlık değil, **ilmî sorumluluktur**.

Bir görüşün sorgulanmasını engellemek için sürekli hocanın makamını öne çıkarmak ise doğru bir ilmî yöntem değildir. Çünkü âlimin makamı korunur; fakat **makam, delilin yerine geçirilmez**. Bir kimsenin ilimdeki büyüklüğü, onun sözlerinin araştırılmasına engel değil; bilakis sözlerinin **daha dikkatli ve adaletli biçimde tahkik edilmesini** gerektirir.

Bu sebeple bir hocayı dinlerken soru sormaktan çekinme; fakat sorunu edeple sor. Delili araştır; fakat kusur avcılığı yapma. Hatayı görürsen delille açıkla; fakat şahsın hakkına zulmetme.

Sormak isyan değildir. Tahkik etmek saygısızlık değildir. Delil istemek fitne değildir.

Asıl ilmî ölçü şudur:

Âlime hürmet, onun sözünü sorgulanamaz hâle getirmek değildir.

Gerçek hürmet; şahsın hakkını korurken, hakkın ve delilin üstünlüğünü de korumaktır.

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFİ İLMİ ÖLÇÜLER

Bir hocayı dinlerken veya ilmî bir mesele konuşulurken sıkça karşılaşılan ifadelerden biri şudur: “Ama bunu falan hoca söyledi.” Hâlbuki bir görüşün belirli bir âlime veya hocaya ait olması, o görüşün doğruluğunu tek başına ispat etmez. Çünkü Ehl-i Sünnet’in ilmî usûlünde **şahsın adı hüccetin yerine geçmez.**

Bir âlimin sözü elbette dikkate alınır. İlmine, tecrübesine ve ihtisasına göre kavli araştırılır ve kendisinden istifade edilir. Fakat onun sözü, sırf kendisine ait olduğu için Kitap ve Sünnet’in önüne geçirilemez. Âlimin görevi delile rehberlik etmektir; **delilin yerini almak değildir.**

Bu sebeple bir görüşe itiraz edildiğinde “Sen falan hocadan daha mı iyi biliyorsun?” şeklinde cevap vermek ilmî bir cevap değildir. Çünkü mesele iki şahıstan hangisinin daha bilgili olduğu meselesi değildir. Asıl mesele şudur: **Bu konuda şer’î delil neyi göstermektedir? Selef bu delili nasıl anlamıştır? Muhakkik ilim ehlinin açıklamaları nelerdir?**

Bir kişinin ilimde senden üstün olması, onun bütün görüşlerinin senin için tartışılmaz bir hüccet olduğu anlamına gelmez. Nasıl ki bir âlim başka bir âlimin delile muhalif görüşünü reddedebiliyorsa, ilim talebesi de ehline müracaat ederek ve haddini bilerek duyduğu bir görüşün delilini araştırabilir. Burada maksat âlimle yarışmak değil, **hakkın ne olduğunu öğrenmektir.**

Şahıs taassubu tam da burada başlar: Delil ortaya konulduğu hâlde kişinin zihni hâlâ “Fakat hocam böyle söyledi” cümlesine dönüyorsa, artık mesele yalnızca ilmî bir tercih olmaktan çıkabilir. Çünkü müminin bağlılığı, sevdiği kişinin görüşünü her durumda korumaya değil, hak kendisine açıklandığında **ona teslim olmaya** yöneliktir.

Daha tehlikelisi, bir hocanın görüşünün zamanla onun çevresinde kimlik ölçüsüne dönüşmesidir. İnsanlar artık “Delil nedir?” diye değil, “Bizim hocalarımız ne diyor?” diye düşünmeye başladığında ilmî tahkik zayıflar. Böylece hak, şahıslarla ölçülmeye; insanlar da deliller yerine isimler üzerinden ayrılmaya başlar.

Bu, âlimlerin kavillerinin değersiz olduğu anlamına gelmez. Tam aksine ilim ehlinin sözleri büyük bir ilmî mirastır. Fakat onların gerçek kıymeti, bizi kendilerine bağlamalarında değil, **Kitap ve Sünnet’i doğru anlamamıza yardımcı olmalarındadır.**

Bu sebeple sevdiğin hocanın sözüne delil sorulduğunda rahatsız olma. Delili varsa delil o görüşü kuvvetlendirir. Hata varsa hocanın fazileti korunur ve hata terk edilir. Çünkü bir âlimi sevmenin gereği onun yanlışını savunmak değil, **hak üzere olmasını istemektir.**

Bir hocayı dinlerken isimlerin ağırlığının delilin ağırlığını bastırmasına izin verme.

- ▶ “Falan hoca söyledi” bir nakildir; fakat tek başına hüccet değildir.
- ▶ “Falan âlim böyle fetva verdi” araştırılacak bir kavildir; fakat vahiy değildir.
- ▶ “Ben hocama güveniyorum” ilminden istifade etmek için bir sebep olabilir; fakat delili terk etmek için bir sebep olamaz.

SON ÖLÇÜ
ŞUDUR:

Âlimin ismi delilin yerine geçmez. Hoca ne kadar kıymetli olursa olsun, hak ondan daha kıymetlidir. Çünkü **ittibâ şahsa değil; Allah’ın Kitabına, Resûlullah ﷺ’in sahih Sünnetine ve bunların Selefin fehmi üzere anlaşılmasına olur.**

BİR HOCAYI
DİNLERKEN

DELİL, İTTİBÂ VE TAHKİKTE SELEFİ İLMÎ ÖLÇÜLER

1 Bir hocayı dinlerken bütün bu ölçülerin ulaştırdığı temel netice şudur: Müslümanın mutlak **bağlılığı** şahıslara değil, Allah'ın indirdiği hakka olmalıdır. Âlimler sevilir, onlara hürmet edilir, ilimlerinden istifade edilir ve hakları korunur. Fakat hiçbir âlim, hoca veya davetçi kendisine mutlak ittibâ edilen bir makamla değildir. Mutlak ittibâ, Resûlullah ﷺ'e mahsustur.

2 Selefî menhécin ayırt edici esaslarından biri budur: **Hak, şahıslara göre belirlenmez; şahısların sözleri hakka göre değerlendirilir.** Bir kimsenin ilimdeki büyüklüğü, insanlar arasındaki itibarı veya dine yaptığı hizmet, onun her görüşünü doğru hâle getirmez. Aynı şekilde bir meselede hata etmesi de bütün ilmini ve faziletini ortadan kaldırmaz.

3 Bu sebeple bir hocayı dinlediğinde önce sözünü anla, sonra delilini araştır. Delilin sahih olup olmadığına, nassın doğru anlaşılıp anlaşılmadığına, Sahâbenin ve Selefînin bu meseledeki fehmine, muhakkik ilim ehlinin kavillerine ve muteber ilmî metinlere bak. Çünkü ilmî tahkik, isimlerin değil delillerin peşinden gitmektir.

4 Sevdiğin hocanın sözü delile muvafıksa, onu şahsından dolayı değil hakka muvafakat ettiği için kabul et. Delile muhalif olduğu ortaya çıkarsa, hocanın hakkını ve faziletini koruyarak hatayı terk et. Böyle yapmak hocaya vefasızlık değil, Allah'ın dinine karşı sadakattir.

5 Bir şahsa bağlılık, onun doğru ve yanlış bütün görüşlerini savunmayı gerektiriyorsa burada ittibâ ile taassup arasındaki sınır kaybolmaya başlamış demektir. Selefî menhec ise insanı şahısların etrafında dönen bir bağlılığa değil, **vahyin etrafında şekillenen bir kulluğa** çağırır.

6 Bu nedenle "Bizim hocamız böyle söylüyor" sözü, "Allah ve Resûlü böyle buyuruyor" sözünün önüne geçirilemez. Bir hocanın görüşü Selefînin yerleşik anlayışına ve açık delile muhalif olduğunda yapılması gereken, delili o hocaya göre yorumlamak değil; **hocanın sözünü delile göre değerlendirmektir.**

7 Bununla beraber hakka ittibâ iddiası da kişiye âlimleri küçümseme hakkı vermez. İlim ehline ihtiyaç vardır. Nasların anlaşılması, meselelerin tahkiki ve şer'î hükümlerin öğrenilmesi ehil âlimlere müracaat etmeyi gerektirir. Fakat onlara müracaat etmek başka, **onları hatadan korunmuş ve sözlerini sorgulanamaz görmek başkadır.**

8 İşte ilmî denge budur: Âlimlere hürmet ederiz fakat onları kutsamayız. İlimlerinden istifade ederiz fakat hatalarında taklit etmeyiz. Kavillerini araştırırız fakat vahyin yerine koymayız. Hatalarını delille reddederiz fakat faziletlerine zulmetmeyiz.

9 Bir hocayı dinlerken kendine daima şu soruları sor:

- Bu sözün delili nedir?
- Delil sahih midir?
- Selef bunu nasıl anlamıştır?
- İlim ehlinin kavilleri nelerdir?
- Muteber ilmî metinler ne söylemektedir?
- Ben hakka mı tâbi oluyorum, yoksa sevdiğim şahsı mı savunuyorum?

Bu sorular insanı ilimde basirete, adalete ve tahkike götürür.

10 Serinin sonunda ölçümüz açık olsun:

- Âlime hürmet ederiz; fakat onu masum görmeyiz.
- Doğrusundan istifade ederiz; hatasını taklit etmeyiz.
- Sözünü dinleriz; fakat delilsiz kabul etmeyiz.
- Şahısları hakka ölçü yapmayız; şahısların sözlerini hak ile tartarız.

Çünkü Selefî menhécin gayesi insanları bir hocanın, grubun veya ismin etrafında toplamak değil; Kitap ve sahih Sünnet'e, Sahâbenin ve Selefînin anlayışı üzere ittibâyâ çağırmaaktır.

Hocalar değişebilir, isimler değişebilir, insanlar hata edebilir; fakat hak değişmez.

İttibâ şahsa değil, hakka olur.

